

ORIGINAL ARTICLE

Evaluating the Effectiveness of the local Planning Model in Contemporary Cities

Aida Dodangeh Ghareh Aghaji¹, Vahid Bigdeli Rad^{2*}, Maryam Moinifar³

1. Ph.D. Student, Department of Urbanplanning, Qazvin Branch, Islamic Azad University, Qazvin, Iran.

2. Associate Professor, Department of Urban Planning, Qazvin Branch, Islamic Azad University, Qazvin, Iran.

3. Assistant Professor, Department of Urban Planning, Qazvin Branch, Islamic Azad University, Qazvin, Iran.

Correspondence

Vahid Bigdeli Rad

Email: Vahid.Bigdeli@qiau.ac.ir

How to cite

Dodangeh Ghareh Aghaji, A., Bigdeli Rad, V., & Moinifar, M. (2024). Evaluating the Effectiveness of the local Planning Model in Contemporary Cities. *Urban Ecological Research*, 15(3), 91-108.

ABSTRACT

Uncontrolled urban developments threaten the livability of cities by creating numerous economic, and social problems. Urban divisions, which were called Mahalleh (traditional neighborhood) in Iran in the past, have lost their function. Therefore, the aim of the current research is to present a model of development according to the dimensions of the traditional neighborhood and modernized with the needs and desires of the residents of today's cities. Previous studies on Mahaleh and local planning issues were reviewed, and the innovation of the current research is that it focuses on different dimensions of development. Also, the characteristics of Mahaleh in the countries of Iran, Morocco, and Turkey were investigated, and after extracting the variables of traditional neighborhood with method of content analysis and modernizing it, a new model for the development of the contemporary city was presented. This research is descriptive-analytical in terms of method. The method used is the Partial Least Squares (PLS) method. The components extracted from Mahaleh in the countries of Iran, Turkey and Morocco were proposed in the form of a questionnaire consisting of 56 questions, and the opinion of professionals and urban specialists was asked, and non-probability sampling of the targeted model was used. Also, the proposed model was evaluated by PLS software. And finally, due to the meaningfulness of the relationships between the variables, the proposed model is confirmed simultaneous attention to environmental, physical, economic and social dimentions in planning urban division will advance to local development, and after comparing the results extracted from the current research, environmental and economic variables are more complete than other models presented in previous researches.

KEYWORDS

Mahaleh, Localplanning, Smart PLS Model, Iran, Morocco, Turkey.

«مقاله پژوهشی»

مدل برنامه‌ریزی محله‌محور در شهرهای معاصر ایرانی-اسلامی

آیدا دودانگه قره‌آقاجی^۱، وحید بیگدلی‌راد^{۲*}، مریم معینی‌فر^۳

چکیده

توسعه‌های کنترل نشده شهری با ایجاد مشکلات متعدد، زیست‌پذیری شهرها را تهدید می‌کنند. تقسیم‌بندی‌های شهری که در گذشته در ایران محله نامیده می‌شدند، کارکرد خود را از دست داده‌اند. از این‌رو هدف از پژوهش حاضر ارائه مدلی باتوجه به بعدهای محله سنتی و معاصر سازی شده با نیاز ساکنان امروزه که پایداری را به همراه داشته باشد و در توسعه‌های آتی مورد استفاده برنامه‌ریزان شهری قرار گیرد. مطالعات پیشین در خصوص محله و محله‌محوری بررسی شد و نوآوری پژوهش حاضر آن است که با استفاده از روش حداقل مربعات جزئی به ارائه مدلی برای توسعه محله‌محور به‌عنوان سیستم پیچیده شهری می‌پردازد. ویژگی‌های محله سنتی در کشورهای ایران، مراکش و ترکیه با مطالعه پژوهش‌های متعدد بررسی شد و به روش تحلیل محتوا متغیرهای (کدهای) تأثیرگذار بر محله سنتی استخراج شده، سپس معاصر سازی شدند. در ادامه مدل جدیدی برای توسعه ارائه شد. تحقیق، توصیفی-تحلیلی است، روش به‌کار برده شده، روش حداقل مربعات جزئی (PLS) است. مؤلفه‌های استخراج شده از محله در کشورهای ایران، ترکیه و مراکش، در قالب پرسشنامه‌ای متشکل از ۵۶ سؤال طرح گردید و نظر حرفه‌مندان و متخصصان شهری پرسیده شد و از نمونه‌گیری غیراحتمالی مدل هدفمند استفاده شد. همچنین مدل ساختاری برنامه‌ریزی محله‌محور پیشنهادی از طریق نرم‌افزار (PLS) سنجیده شد و در نهایت باتوجه به معنادار بودن ارتباطات میان متغیرها، مدل تحقیق تأیید شد. به این معنا که توجه هم‌زمان به بعدهای زیست‌محیطی، کالبدی، اقتصادی و اجتماعی در برنامه‌ریزی تقسیم‌بندی‌های شهری توسعه را در جهت محله‌محور پیش خواهد برد. همچنین پس از مقایسه نتایج استخراج شده از پژوهش حاضر مواردی مانند متغیرهای زیست‌محیطی و اقتصادی با شاخص‌های؛ حمل‌ونقل عمومی، فضای سبز همگانی، مزایای شهر و روستا، کاهش وابستگی به خودرو شخصی، امکان مدرسه و سکونت برای همه، تعادل اقتصادی، تنوع کاربری، خودتکایی اقتصادی، فرصت‌های اشتغال، کاربری مختلط و کاربری پاسخگو به نیاز روزانه نسبت به سایر مدل‌های ارائه شده در پژوهش‌های پیشین کامل‌تر است.

واژگان کلیدی

محله، محله‌محوری، مدل PLS Smart، ایران، مراکش، ترکیه.

۱. دانشجوی دکتری، گروه شهرسازی، واحد قزوین، دانشگاه آزاد اسلامی، قزوین، ایران.
۲. دانشیار، گروه شهرسازی، واحد قزوین، دانشگاه آزاد اسلامی، قزوین، ایران.
۳. استادیار، گروه شهرسازی، واحد قزوین، دانشگاه آزاد اسلامی، قزوین، ایران.

نویسنده مسئول: وحید بیگدلی‌راد

رایانامه: Vahid.Bigdeli@qiau.ac.ir

استناد به این مقاله:

دودانگه قره‌آقاجی، آیدا؛ بیگدلی‌راد، وحید و معینی‌فر، مریم (۱۴۰۳). مدل برنامه‌ریزی محله‌محور در شهرهای معاصر ایرانی-اسلامی. فصلنامه علمی پژوهش‌های بوم‌شناسی شهری، ۱۵(۳)، ۹۱-۱۰۸.

مقدمه

محلّه‌محور و ویژگی محلّه در کشورهای دارای آن (ایران، ترکیه و مراکش) است و رویکرد تأثیرگذار در این پژوهش محورهای اصلی توسعه پایدار است. با توجه به مواردی که مطرح شد این پرسش مطرح می‌شود که مدل برنامه‌ریزی محلّه‌محور در شهرهای معاصر ایرانی-اسلامی چگونه است؟ بنابراین هدف کلی پژوهش بررسی معناداری ارتباط میان متغیرها و شاخص‌ها و دستیابی به مدل برنامه‌ریزی محلّه‌محور است.

مبانی نظری

پرداختن به مفهوم محلّه، محلّه‌محور و توسعه پایدار و جایگاه آن در ادبیات مربوطه با رویکرد شناسایی متغیرهای مؤثر بر محلّه‌محوری در گذشته و امروز مبانی نظری پژوهش حاضر را فراهم می‌سازد. مفهوم محلّه‌محوری به‌عنوان بخشی از حوزه مفهومی محلّه در معنای عام است. این مقوله به بعدهای مختلفی مانند بعدهای اجتماعی، اقتصادی، کالبدی و زیست‌محیطی وابسته بوده و توصیف‌کننده نحوه توسعه شهری پایدار است. برای ارائه ایده‌ای معاصر سازی شده از برنامه‌ریزی محلّه‌محور، بهتر است علاوه بر پرداختن به ایده‌های نوین اندکی به گذشته و ویژگی محلات توجه نمود، در گذشته نواحی مسکونی به محلّه‌های مختلف تقسیم می‌شدند و افراد با علایق مشابه در محلّه‌های خود برای تأمین راحتی، حمایت و امنیت بیش‌تر گرد هم می‌آمدند. تعریفی که لینچ از محلّه دارد، این است که: «محلّه قسمت نسبتاً بزرگی از شهر است که واجد خصوصیات یکدست و مشابه باشد و ناظر عملاً بتواند به آن وارد شود» (لطیفی و صفری چابک، ۱۳۹۲). همچنین در تعریف دیگری آمده: «محلّه نوعی از تقسیم‌بندی شهری در شهرسازی ایرانی-اسلامی گذشته است و می‌توان آن را به‌عنوان ناحیه یا حوزه سیاسی در نظر گرفت که توأمان مؤلفه‌های فیزیکی (مکان محور) و اجتماعی (مردم محور) را در برمی‌گیرد» (ماجدی و همکاران، ۱۳۹۳).

رضایت‌مندی سکوتی یکی از رویکردهای اخیر و مطرح در حوزه شهرسازی است که در مواجهه با مسائل رشد و توسعه یک‌بعدی صرفاً کالبدی مطرح شده است (باباخانی و سامه، ۱۴۰۱). محلّه مکانی است که با هویت افرادی که در آن زندگی می‌کنند تعریف می‌شود. این هویت ناشی از روابط بین افراد در محیط زندگی‌شان است. بنابراین محلّه مسیری در استمرار نظم اجتماعی است که براساس رضایت و قدرت گروه‌های انسانی بنا شده است. این نظم اجتماعی از خانواده سرچشمه گرفته، از طریق محلّه‌ها ادامه می‌یابد و با شهر و جامعه به‌عنوان کلیت اصلی پایان می‌گیرد (Kallus & et al, 2000).

جهانی شدن و مدرن شدن سکونتگاه‌های انسانی از جهات بسیاری باعث زوال شهرها و حرکت آنها به سمت ویرانی محیط زیست خود شده است. آنچه از دیرباز در شهرسازی ایرانی اسلامی با آن مواجه بودیم تقسیم‌بندی شهرها در قالب محلات مسکونی بود که علاوه بر داشتن مقیاس انسانی در بعدهای اجتماعی، اقتصادی و ... دارای کارکرد قابل قبول و متناسب با حیات ساکنان‌شان بودند. امروزه با توجه به مدرن شدن شهر و ساکنان آن تمایل به محلات سنتی و زندگی در محلّه کم‌تر شده است و محلّه‌های شهری کارکرد سابق خود را از دست داده‌اند.

پژوهش حاضر از آن جهت دارای اهمیت است که ضمن در نظر گرفتن محلّه به‌عنوان عنصری سنتی و نیاز متفاوت ساکنان مدرن امروزی در جستجوی مدلی از توسعه است که علاوه بر مدرن بودن پایداری را نیز به همراه داشته باشد و در عین حال برخی از مفاهیم سودمند سنتی را نیز معاصر سازی کند.

در پژوهش حاضر با رویکرد توصیفی تحلیلی، مطالعه پژوهش‌های انجام شده در زمینه «محلّه و محلّه‌محوری» به‌دنبال تبیین مفاهیم و بعدهای موضوعات مطرح شده صورت گرفته است. هرچند توسعه شهری یک فرایند پیچیده است که شامل جنبه‌های مکانی، زمانی، اقتصادی، اجتماعی و فیزیکی است. امروزه شهرها بیش از تغییرات اساسی که در فعالیت و کالبد آنها رخ داده، ارتباط خود را با طبیعت از دست داده‌اند در واقع شهرها سیستم‌های پیچیده، باز، پویا و خود سامانده هستند که در فرایند توسعه آنها، بسیاری از نشانه‌های پیچیدگی مانند بعدهای فرکتال وجود دارد (میرکتولی و همکاران، ۱۳۹۳).

در این مسیر پژوهش‌های اخیر از سال ۲۰۰۵ الی ۲۰۲۱ میلادی با جستجوی کلمات کلیدی همچون محلّه، محلّه‌محوری، انسجام اجتماعی، پایداری، توسعه پایدار و به‌طور کلی مقالاتی که محلّه و محلّه‌محور را مورد مطالعه قرار داده بودند، بررسی شد. با مطالعه پژوهش‌های متعدد خارجی این مهم به‌دست آمد که محلّه با عنوان یکسان علاوه بر ایران در کشورهای ترکیه، مراکش نیز وجود دارد که در جزئیات شامل تفاوت‌هایی هستند. سپس با بررسی دقیق پژوهش‌های مربوط به محلّه در سه کشور مطرح شده ویژگی‌های ریزتر محلّه در هر سه کشور استخراج شد و با توجه به آن و ویژگی‌های شهرسازی نوین و توسعه پایدار شهری مدلی برای برنامه‌ریزی محلّه‌محور ارائه شد. سپس مدل مطرح شده در قالب پرسشنامه‌ای طرح و به ۱۴۰ نفر از متخصصان شهری ارائه شد و اعتبار مدل با نرم‌افزار Smart PLS مورد تحلیل و سنجش قرار گرفت.

شایان ذکر است رویکرد محوری در پژوهش حاضر موضوع

کالبدی و محیطی است که تنها زمانی که بین این عوامل پیوندی متناسب شکل گیرد، می‌تواند برقرار شود (بحرینی و ولدخانی، ۱۳۹۷).

محققان پایداری محیط زیست را به‌عنوان مفهومی برای حفاظت در نظر می‌گیرند که نیازهای انسان و خدمات اکوسیستم را بدون به خطر انداختن سلامت اکوسیستم به هم مرتبط می‌سازد (رمضانی‌کیاسج‌محله و همکاران، ۱۴۰۱؛ ملکی و بیگدلی، ۱۳۹۶).

از نظر متخصصان محیط زیست برای تحقق زندگی و توسعه پایدار شهری رابطه بین شهر و محیط پیرامونی آن نیز باید به‌طور اساسی تغییر پیدا کند. یعنی شهری که رابطه دوستانه‌ای با مردم و رابطه پایدار با بستر منطقه‌ای دارد. بنابراین مطالعات آتی برای جستجوی ساختار متمرکز خواهد بود که امکان تحرک بالا و دسترسی به انواع گسترده‌ای از خدمات و تسهیلات متنوع را بدون ایجاد مزاحمت فراهم کند. ساختاری متمرکز خواهد بود که رابطه ارگانیک بین شهر و روستا به‌وجود آورد، اختلاط اجتماعی را میسر گرداند و درجه‌ای از استقلال جوامع و خودکفایی را تأمین نماید (فری، ۱۹۹۹).

براساس تعریف‌های گسترده از پایداری در گزارش براتلند^۴ منتشر شده است: «توسعه‌ای که به نیازهای محلی پاسخ می‌دهد، بدون اینکه توانایی آیندگان در پاسخگویی به نیاز خودشان را به خطر بیندازد» (گلکار، ۱۳۹۰). پس می‌توان این‌گونه نتیجه گرفت که محلات سنتی تاحد زیادی به توسعه پایدار نزدیک هستند. تاکنون مطالعات بسیاری درخصوص محله‌محوری انجام شده است.

پیشینه پژوهش

حاجی‌پور (۱۳۸۵)، در پژوهش خود با عنوان «برنامه‌ریزی محله مینا رهیافتی کارآمد در ایجاد مدیریت شهری پایدار»، دیاگرامی برای جابه‌جایی مسئولیت و وظایف بین حکومت و اجتماع محلی در چارچوب تمرکززدایی طرح شده است و بر برنامه‌ریزی از پایین به بالا تأکید شده است که با بسترسازی مناسب از نظام متمرکز به سمت مشارکت مردمی، مدیریت محله‌ای و در آخر به نظام خودگردان می‌رسد.

شهسوار و همکاران (۱۳۹۸)، در پژوهش خود با عنوان «برنامه‌ریزی راهبردی توسعه محله‌های شهری تهران (مورد مطالعه: محله فردوسی منطقه ۱۲)» برنامه و راهبرد توسعه فضایی محله‌محور در محله فردوسی مورد بررسی قرار دادند.

لوئیس ممفورد^۱ اعتقاد داشت محله‌ها یک واقعیت اجتماعی هستند که هرچا انسان‌ها باهم جمع شوند، ایجاد می‌شود. همین دلیل کافی بود که نتیجه‌گیری کند که باید محله‌ها را از طریق برنامه‌ریزی و دوراندیشی آگاهانه رونق داد؛ به‌طوری‌که عضوی از اندام‌های اصلی یک شهر یکپارچه شوند. پارکر رویکرد محله‌محوری را در برداشت جدیدش، نوعی توسعه شهری نوسنتی می‌دانست. در این برداشت جدید، روح مشارکت شهری جدید در فضاهای شهری خرد محله‌ای، بیش‌تر نمایان می‌شود.

برایانت^۲ (۲۰۰۹)، توسعه پایدار محلی را دیدگاهی می‌دانست که با نقش شهروندان در توسعه، مطابق و هماهنگ است. برنامه‌ریزی محله‌ای به‌عنوان یک مفهوم ارزشمند، نتیجه مجموعه بحث‌هایی است که در طول صدسال گذشته در کانون برنامه‌ریزی شهری و مسائل مربوط به مدیریت شهری انجام شده است (خزایی و رضویان، ۱۳۹۵).

شوبرت^۳ در سال ۲۰۰۰ درزمینه اهمیت استراتژیک محله معتقد بود محله‌ها زمینه اصلی برای فعالیت‌های حیاتی شهری، شامل کار، مسکن و تفریح هستند (خزایی و رضویان، ۱۳۹۵).

بی‌توجه به اینکه تحلیل محله‌محور در قالب سیستم‌های پیچیده شهری قابل درک می‌باشند، ارائه تعریفی از سیستم‌های پیچیده شهری و هندسه فرکتال ضروری به‌نظر می‌رسد، در مدل‌سازی ریاضی از رشد فرکتال برای شبیه‌سازی و درک الگوی رشد شهری استفاده شده است. در واقع برنامه‌ریزی و ساخت فضاهای شهری مبتنی بر فرکتال زاینده مکتب پست مدرنیسم است که درزمینه‌ها، الگوها و طرح‌ریزی‌های شهر بی‌تأثیر نبوده است. برای اعمال مفهوم برنامه‌ریزی در مقیاس شهری روش تجزیه فرکتال توسعه یافته است و امروزه بسیار کاربرد دارد (میرکتولی و همکاران، ۱۳۹۳). یک سیستم پیچیده شهری به‌دلیل اینکه اجزا و عناصر آن باید با یکدیگر ارتباط داشته باشند تا کل سیستم کارآمد باشد، لازم است از اصول مشخصی تبعیت کند. در واقع دلیل اینکه شهرهای قرن حاضر از انسجام لازم برخوردار نیستند بایستی ناشی از عدم درک این اصول دانست (مهاجری، ۱۳۸۷).

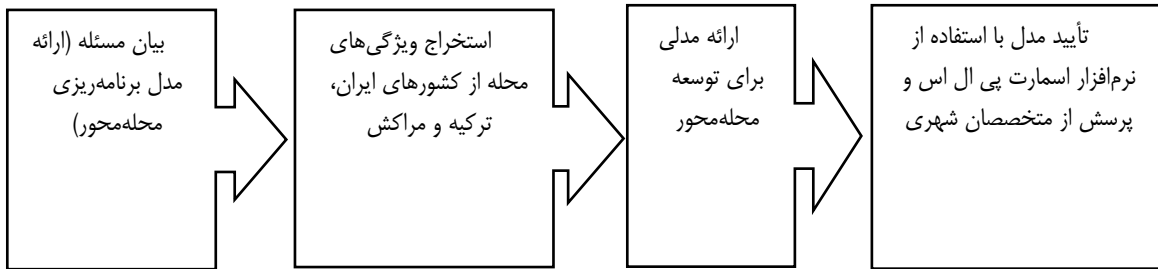
ساختار فرکتال در فرم شهری هنگامی بیش‌تر آشکار می‌شود که مناطق شهرنشین شهر، کلان‌شهر و یا سیستم‌های شهری به‌عنوان یک کل مشاهده شوند (میرکتولی و همکاران، ۱۳۹۳). در ادامه برای تعریف توسعه پایدار می‌توان گفت توسعه پایدار شهری، برآیندی از ترکیب عوامل مختلف اجتماعی، اقتصادی،

1. Lewis Mumford
2. Bryant
3. Schubert

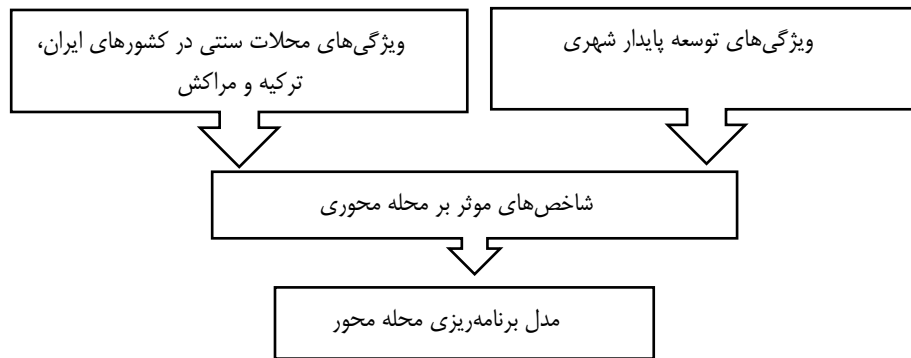
4. Brundtland

این‌ها و در زمان حاضر اصول رسمی و قراردادی در تعریف مفهوم و تعیین حدود محله نقش تعیین‌کننده‌ای دارند. محله به این صورت تعریف شده است: «محدوده یکپارچه فضایی از شهر با مرزهای کالبدی بنا بر درک ذهنی و یا نشانه عینی برای ساکنانی که تعلق مکانی و همبستگی اجتماعی در آن احساس کنند».

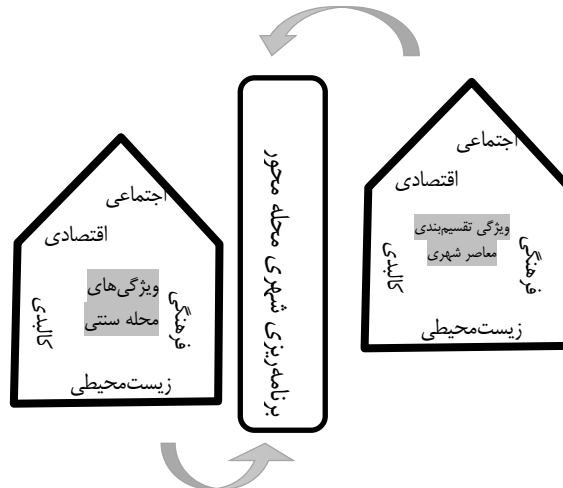
تمرکز پژوهش بر بعدهای کالبدی و اجتماعی محله است و راهبردهای ارائه شده بیش‌تر جنبه اجتماعی و کالبدی دارند. عبدالهی و همکاران (۱۳۸۸)، در پژوهش خود با عنوان «بررسی نظری مفهوم محله و بازتعریف آن با تأکید بر شرایط محله‌های شهری ایران»؛ مفهوم‌شناسی محله نشان می‌دهد، در گذشته ویژگی‌ها و معیارهای قومی، مذهبی، نژادی و مانند

شکل ۱. چهارچوب نظری پژوهش

شکل ۲. چهارچوب اندیشه‌ای پژوهش

شکل ۳. مدل مفهومی پژوهش

پرسشنامه بوده است. برای تعیین شاخص‌های مؤثر بر محله‌محوری، با توجه به اینکه محله با همین نام در سه کشور ایران ترکیه و مراکش شناخته می‌شود با تحلیل محتوای کیفی به

روش انجام پژوهش

این پژوهش از لحاظ ماهیت از نوع کاربردی بوده و از نظر روش، توصیفی - تحلیلی است. ابزار گردآوری اطلاعات در این روش

گردآوری شده و برای بررسی هریک از متغیرها، تعدادی سؤال تدوین شد که مجموع سؤال‌های تکمیلی، ساختار پرسشنامه را تشکیل می‌دهند.

جامعه آماری در این پژوهش متخصصان و مدیران شهری که آشنایی کامل با موضوع محله‌محوری دارند است. متناسب با این روش حجم نمونه برابر با ۱۴۰ نفر به‌دست آمد. از پاسخگویان درخواست شد میزان اثرگذاری شاخص‌ها را بر محله‌محوری بر اساس طیف لیکرت از ۱ تا ۵، امتیازدهی نمایند. جهت رتبه‌بندی اثرگذاری شاخص‌ها از مدل‌سازی معادلات ساختاری با روش حداقل مربعات جزئی (PLS) استفاده شد.

استخراج ویژگی محله در کشورهای مطرح شده پرداخته شد. همچنین ضمن مطالعه پژوهش‌های متفاوت و بررسی تصاویر، جدول‌ها و ... تلاش گردیده تا محتوای پنهان و آشکار پژوهش‌ها مشخص شود. در ادامه تمام کلمه، جمله‌ها یا عباراتی که معنایی مشابه دارند و باتوجه به موضوع پژوهش دارای اهمیت هستند به‌عنوان واحد معنا، جدا شدند. سپس ساده‌سازی و فشرده‌سازی برای مختصر کردن پژوهش‌های انجام شده تا ضمن حفظ هسته‌های معنایی امکان مقایسه پژوهش‌های با یکدیگر فراهم شود.

برای مقایسه بهتر، مناطق محتوایی در پژوهش‌های مشخص شده، با استفاده از واحد معنا، رمزگذاری انجام شد و سپس مقوله‌ها استخراج شدند. سپس با استفاده از مطالب و اطلاعات

جدول ۱. شاخص‌های تاثیرگذار بر محله‌محوری

منابع	متغیرها	بعدهای
	امنیت، تعاملات اجتماعی، حس‌تعلق، سرزندگی، مراکز کانونی،	اجتماعی
ازکیا و محمدی‌دربندی (۱۳۹۰)، تقه‌الاسلامی و امین‌زاده (۱۳۹۲)، حبیبی (۱۳۸۷)، حسینی و سلطانی (۱۳۹۷)،	نظارت اجتماعی و همسایگی	اقتصادی
Behar (2005), Bigio (2010), Choueiri (2005), Duarte et al. (2007), Eickelman (1974), El Bouaiaichi and Sidi Mohammad (2011), Lapidus (1967), Mills (2007), Rad et al (2014), Oruc et al (2017), Wozniak (2018), Yenert (1992)	امکان مدرسه و سکونت برای همه، تعادل اقتصادی، تنوع کاربری، خوداتکایی اقتصادی، فرصت‌های اشتغال، کاربری مختلط و کاربری پاسخگو به نیاز روزانه	زیست‌محیطی
	حمل‌ونقل عمومی، فضای سبز همگانی، مزایای شهر و روستا و کاهش وابستگی به خودرو شخصی	کالبدی
	دسترسی به خدمات عمومی، فضای فراغت، لبه‌های تعریف شده، مسکن متنوع و پیاده محوری	

در روش PLS، به‌کار برده شد. برای نمایش میزان همبستگی سازه با شاخص‌ها از ماتریس (جدول ۲) و معیار (میانگین واریانس استخراج شده یا آوی‌ای)^۲ استفاده شد. برای بررسی اینکه سازه تعامل بیش‌تری با شاخص‌های خود دارد تا با سازه‌های دیگر سنجش روایی واگرایی با استفاده از ماتریس صورت گرفت. در جدول ۲، این ماتریس مربوط به مدل با ۵ سازه نشان داده شده است.

در این پژوهش برای تجزیه و تحلیل اطلاعات به‌دست آمده از روش مدل‌سازی معادلات ساختاری (حداقل مربعات جزئی)، استفاده شد. روابط خاص بین متغیرها از طریق بررسی و برازش مدل با استفاده از مدل‌سازی معادلات ساختاری (سم^۱) با حداقل مربعات جزئی (PLS) مورد آزمون قرار گرفت. تجزیه و تحلیل داده‌ها در سطح اطمینان ۹۵ درصد در دو مرحله برای تأیید پایایی و روایی آنها انجام شد. ابتدا پایایی مدل با استفاده از سه شاخص شامل آزمون بار عاملی (پایایی متغیرهای مشاهده شده)، پایایی ترکیبی و آلفای کرونباخ مورد ارزیابی قرار گرفت.

برای ارزیابی روایی مدل از روش روایی همگرا و تفکیکی استفاده شد. سنجش بارهای عاملی از طریق محاسبه مقدار همبستگی شاخص‌های یک سازه با آن سازه محاسبه شد. سپس آلفای کرونباخ برای سنجش پایایی و پایداری درونی (سازگاری درونی) و پایایی ترکیبی برای سنجش بهتر پایایی

جدول ۲. ماتریس سنجش روایی واگرا به روش فورنل و لارکر

سازه‌ها	سازه ۱	سازه ۲	سازه ۳	سازه ۴	سازه ۵
سازه ۱	جنر (IVE) سازه ۱				
سازه ۲	همبستگی بین سازه ۱ و ۲	جنر (IVE) سازه ۱			
سازه ۳	همبستگی بین سازه ۱ و ۳	همبستگی بین سازه ۲ و ۳	جنر (IVE) سازه ۱		
سازه ۴	همبستگی بین سازه ۱ و ۴	همبستگی بین سازه ۲ و ۴	همبستگی بین سازه ۳ و ۴	جنر (IVE) سازه ۱	
سازه ۵	همبستگی بین سازه ۱ و ۵	همبستگی بین سازه ۲ و ۵	همبستگی بین سازه ۳ و ۵	همبستگی بین سازه ۴ و ۵	جنر (IVE) سازه ۱

نمونه ۱۰ برابر بیش‌تر از تعداد مسیرهای بین سازه‌ها باشد، باتوجه به تعداد متغیرها، یک نمونه اندازه ۱۴۰ تعیین شد (۱۰ برابر متغیرها) جامعه آماری این پژوهش شامل متخصصان رشته شهرسازی شاغل در این حرفه در شهرداری، دانشگاه، ارگان‌های دولتی، دفاتر خصوصی و دانشجویان رشته شهرسازی است. نمونه غیراحتمالی پاسخگویان از طریق گزینش هدفمند متخصصان به‌منظور به‌حداقل رساندن اثرات کنترل نشده انتخاب شد.

پاسخگویان شامل ۲۳ نفر شاغل در شهرداری، ۴۴ نفر دفاتر مهندسی، ۲۳ نفر دانشگاه، ۸ نفر ارگان‌های دولتی و ۴۲ نفر دانشجوی بودند. جدول ۲، ویژگی‌های جمعیت‌شناختی پاسخگویان برای این مطالعه را نشان می‌دهد.

معیارهای ارزیابی برازش بخش ساختاری

دراین پژوهش از عدد معناداری (تی) برای آگاهی از صحت رابطه بین سازه‌ها و در نتیجه تأیید روابط پژوهش در سطح اطمینان ۹۵ درصد، استفاده شده است. در ادامه از (ضریب تعیین) برای مشخص نمودن تأثیری که یک متغیر برون‌زا بر یک متغیر درون‌زا می‌گذارد، استفاده شد. در ادامه برای آزمون روابط بین متغیرها از: ۱. بررسی ضرایب معناداری مربوط به هر یک از سؤال‌ها و ۲. بررسی ضرایب استاندارد شده بار عاملی مربوط به مسیرهای هر یک از متغیرها استفاده شد.

به‌منظور نمونه‌گیری، مدل نمونه هدفمند (غیراحتمالی) به‌کار گرفته شد. در خصوص حجم نمونه از (قاعده ۱۰) مشابه با مدل‌یابی مبتنی بر کوواریانس استفاده شد، به‌گونه‌ای که حجم

جدول ۳. ویژگی‌های جمعیت‌شناختی پاسخگویان

دسته بندی	درصد از کل	تعداد نفرات از کل
سن		
۱۸-۲۹	۳۶/۹٪	۵۲
۳۰-۳۹	۵۷/۵٪	۸۰
۴۰-۴۹	۴٪	۶
۵۰-۵۹	۰٪	۰
۶۰ به بالا	۱/۳٪	۲
شغل		
شهرداری و سازمان‌های وابسته	۱۶/۴٪	۲۳
دفتر فنی و مهندسی	۳۱/۵٪	۴۴
دانشگاه	۱۶/۴٪	۲۳
ارگان‌های دولتی	۵/۴٪	۸
دانشجو	۳۰٪	۴۲
کم‌تر از دیپلم	۰٪	۰
تحصیلات		
دیپلم	۱۳/۶٪	۱۹
کارشناسی	۲۶٪	۳۶
کارشناسی ارشد	۳۵/۶٪	۵۰
دکتری	۲۴/۶٪	۳۵
سابقه کاری		
فاقد تجربه کاری	۲۰/۵٪	۲۹
کم‌تر از ۵ سال	۳۱/۵٪	۴۴
۵-۱۰ سال	۲۴/۶٪	۳۴
بالاتر از ۱۰ سال	۲۳٪	۳۳

پژوهش‌های متعدد ویژگی‌ها (کدها) با استفاده از روش تحلیل محتوا استخراج شد، جدول زیر ویژگی‌های محلات سنتی را نشان می‌دهد.

یافته‌ها

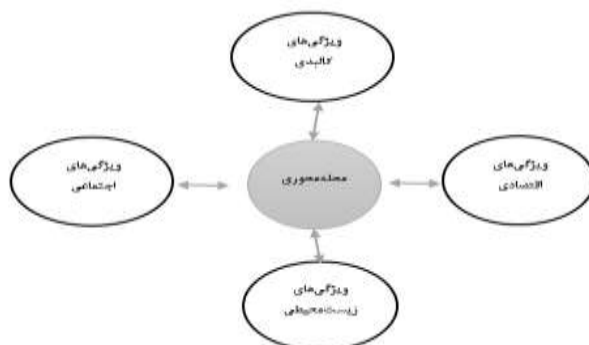
ابتدا به‌منظور شناسایی ویژگی‌های برنامه‌ریزی محله‌محور، پس از بررسی محله سنتی در کشورهای ایران، ترکیه و مراکش از

جدول ۴. ویژگی‌های محله سنتی در کشورهای ایران، ترکیه و مراکش

محله سنتی			
ویژگی‌های زیست‌محیطی	ویژگی‌های اقتصادی	ویژگی‌های فرهنگی	ویژگی‌های اجتماعی
			استقلالی که تنها مبین تمایز است و نه برتری زیست فقرا و اغنیا در یک واحد فضایی در کنارهم تجانس اجتماعی، دینی، فرقه و طبقه اجتماعی
			نهادی اجتماعی ملاقات مکرر با همسایگان معاشرت در پیاده‌روها ریش سفیدان محلی دفاع جمعی مفهوم همسایگی حس تعلق به مکان منزلت اجتماعی تعاملات اجتماعی وابستگی به مکان صمیمیت پویایی آرامش وحدت پیوستگی اجتماعی تعهد پایداری-اجتماعی امنیت اختلاط اجتماعی نظارت و کنترل متقابل سرزندگی منافع مشترک
	نهادی اقتصادی پایداری اقتصادی کاربری مختلط تنوع کاربری	فضاهای تجمع بافت فرهنگی همگن مشارکت در مدیریت محله همبستگی محله به‌عنوان یک نهاد فرهنگی	مسجد حمام میدان‌چه گذر محلی غرفه‌های محلی بن‌بست‌ها مکتب قهوه‌خانه دروازه کوچه‌های باریک پیرنشین‌ها دسترسی طراحی نشده غریب‌گز بودن تراکم جمعیت پایداری کالبدی مقیاس انسانی ورودی
پایداری زیست‌محیطی حفظ محیط زیست به علت تعلق به فضا	اشتغال ساکنان در درون محله کاربری پاسخگو به نیاز روزانه ساکنان خرده‌فروشی در مرکز محله تعادل اقتصادی		

تعریف شده، کاربری مختلط، تنوع کاربری، فرصت‌های اشتغال، تعادل اقتصادی، خوداتکایی اقتصادی، مدرسه و امکان سکونت برای همه گروه‌های درآمدی، کاربری پاسخگو به نیاز روزانه، سرزندگی، مراکز کانونی، حس تعلق به مکان، تعاملات اجتماعی، امنیت، نظارت اجتماعی و همسایگی. با توجه به متغیرهای (کالبدی، زیست‌محیطی، اقتصادی و اجتماعی) و شاخص‌های ذکر شده در بالا مدل زیر به‌دست آمد که با استفاده از نرم افزار PLS Smart معناداری آن مورد سنجش قرار گرفت.

با مطالعه پژوهش‌های مرتبط با محلات سنتی در کشورهای ایران، ترکیه و مراکش کدهایی با روش تحلیل محتوا به‌دست آمد سپس کلیه موارد به‌دست آمده از ویژگی‌های محلات سنتی در کشورهای مطرح شده در قالب شاخص‌هایی خلاصه شدند و پرسشنامه‌ای متناسب با ۲۲ شاخص تدوین گردید. شاخص‌ها عبارتند از: کاهش وابستگی به ماشین، دسترسی راحت به حمل‌ونقل عمومی، دارا بودن مزایای شهر و روستا، فضای سبز همگانی، مسکن متنوع، دسترسی به خدمات عمومی، پیاده‌محوری، فضا برای فراغت، لبه‌های

شکل ۴. مدل پیشنهادی توسعه محله‌محور

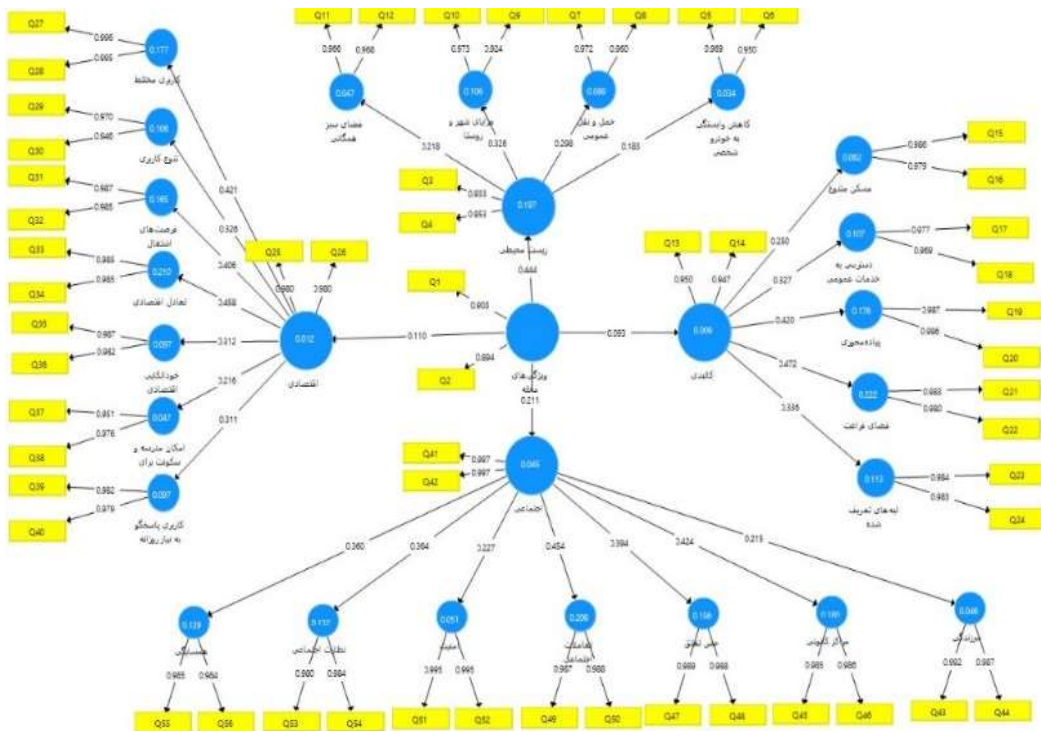
مدل‌سازی معادلات ساختاری

در این مرحله جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش مدل‌سازی معادلات ساختاری (حداقل مربعات جزئی) استفاده شده است. در این روش می‌توان تأثیر چندین متغیر را به صورت هم‌زمان بر روی یکدیگر سنجیده و مورد ارزیابی و آزمون قرار داد. تحلیل دارای سه مرحله اصلی شامل: برآزش مدل اندازه‌گیری (روابط بین سؤال‌ها یا گویه‌های پرسشنامه و متغیر مکنون)، برآزش مدل ساختاری (روابط بین متغیرهای مکنون) و برآزش مدل کلی است و پس از تأیید مدل‌های مطرح شده پاسخ سؤال‌های داده خواهد شد. در ادامه به منظور بررسی برآزش مدل‌های اندازه‌گیری دو معیار پایایی و روایی استفاده می‌شود. پایایی خود از سه طریق بررسی ضرایب بارهای عاملی، ضرایب آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی ارزیابی گردید.

بررسی مدل اندازه‌گیری (مدل بیرونی)

مدل اندازه‌گیری مدلی است که در آن روابط بین متغیرهای مشاهده‌پذیر (سؤال‌های پرسشنامه) و متغیرهای مکنون مورد توجه قرار گرفته و اندازه‌گیری می‌شود. در این روش، مدلی همگن خواهد

بود که قدرمطلق بار عاملی هر یک از متغیرهای مشاهده‌پذیر (سؤال‌های) متناظر با متغیر پنهان آن مدل حداقل ۰/۴ خواهد بود. همان‌طور که در شکل ۵، مشاهده می‌شود رابطه متغیر مستقل (زیست‌محیطی)، با متغیرهای وابسته (کاهش وابستگی به ماشین، دسترسی راحت به حمل‌ونقل عمومی، دارا بودن مزایای شهر و روستا، فضای سبز همگانی)، به‌علت بالاتر بودن از عدد ۰/۴ رابطه معناداری است. رابطه متغیر مستقل (کالبدی)، با متغیرهای وابسته (مسکن متنوع، دسترسی به خدمات عمومی، پیاده‌محوری، فضا برای فراغت، لبه‌های تعریف شده)، رابطه متغیر مستقل (اقتصادی)، با متغیرهای وابسته (کاربری مختلط، تنوع کاربری، فرصت‌های اشتغال، تعادل اقتصادی، خوداتکایی اقتصادی، مدرسه و امکان سکونت، کاربری پاسخگو به نیاز روزانه) و متغیر مستقل (اجتماعی) با متغیرهای وابسته (سرزندگی، مراکز کانونی، حس تعلق به مکان، تعاملات اجتماعی، امنیت، نظارت اجتماعی و همسایگی) به علت بالاتر بودن از عدد ۰/۴ رابطه معنادار است.

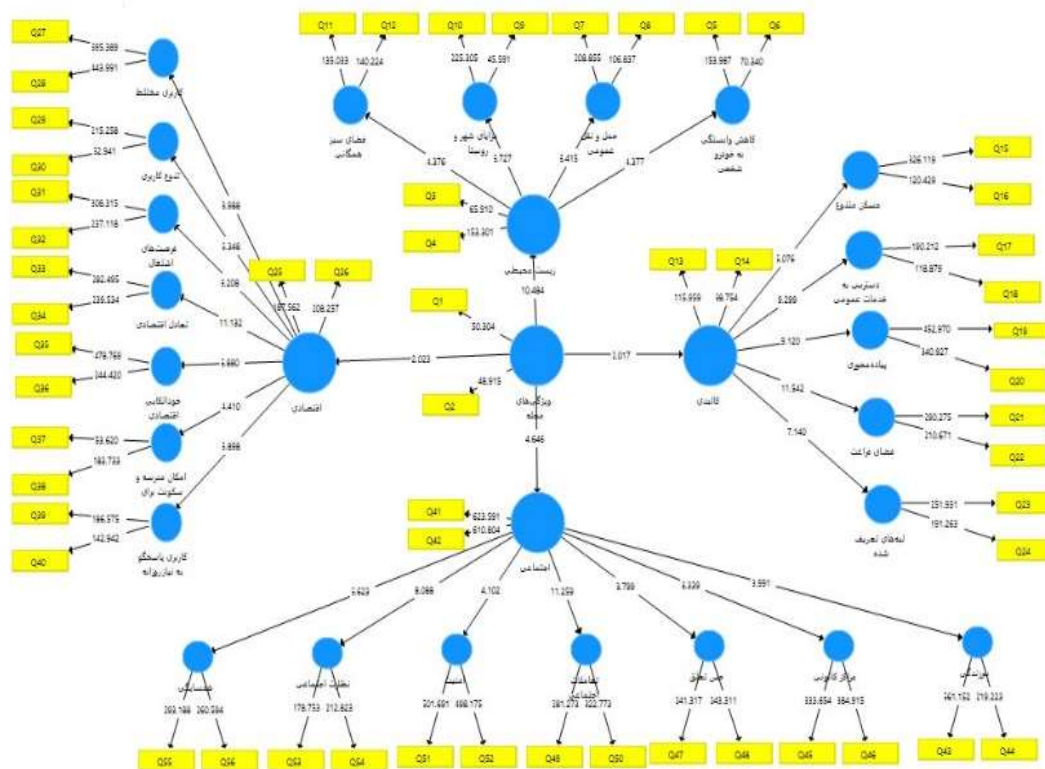

شکل ۵. معنادار بودن روابط

بررسی مدل ساختاری (معیار تی)

مدل نهایی تحقیق و نتایج حاصل از تحلیل آن در شکل ۶ و جدول ۵، ارائه شده است. ضرایب رگرسیون (ویژگی‌های

زیست‌محیطی، کالبدی، اقتصادی و اجتماعی) در سطح خطای ۵ درصد دارای روابط معنادار با متغیر مستقل ویژگی‌های محله هستند.

شکل ۶. معیار تی

بیش‌تر شود و مقدار (معیار پی) از ۰/۰۵ کم‌تر شود نشان از صحت رابطه بین سازه‌ها است، در نتیجه نشان از تأیید روابط پژوهش در سطح اطمینان ۹۵ درصد دارد که در جدول ۵، آورده شده است.

براساس اطلاعات جدول ۵، نظرخواهی از متخصصان شهری درخصوص ویژگی‌های مؤثر بر محله‌محوری، رابطه معناداری میان کلیه متغیرهای پیشنهادی با موضوع محله‌محوری وجود دارد. باتوجه به اینکه در صورتی‌که مقدار (ارقام تی) از ۱/۹۶

جدول ۵-الف. تاثیر متغیرهای پیشنهادی بر محله‌محوری

حالت اتصال	نمونه اصلی (ضریب مسیر)	ارقام تی (O/STERR)	معیار پی	نتایج
امنیت	۰/۲۲۷	۴/۱۰۲	۰/۰۰۰	تأیید
تعاملات اجتماعی	۰/۴۵۴	۱۱/۲۵۹	۰/۰۰۰	تأیید
حس تعلق	۰/۳۹۴	۸/۷۹۹	۰/۰۰۰	تأیید
سرزندگی	۰/۲۱۵	۳/۹۹۱	۰/۰۰۰	تأیید
مراکز کانونی	۰/۴۲۴	۸/۲۳۹	۰/۰۰۰	تأیید
نظارت اجتماعی	۰/۳۶۴	۸/۰۸۸	۰/۰۰۰	تأیید
همسایگی	۰/۳۶۰	۶/۶۲۳	۰/۰۰۰	تأیید
امکان مدرسه و سکونت برای همه	۰/۲۱۶	۴/۴۱۰	۰/۰۰۰	تأیید
تعادل اقتصادی	۰/۴۵۸	۱۱/۱۳۲	۰/۰۰۰	تأیید
تنوع کاربری	۰/۳۲۶	۶/۳۴۸	۰/۰۰۰	تأیید
خوداتکایی اقتصادی	۰/۳۱۲	۶/۸۸۰	۰/۰۰۰	تأیید
فرصت‌های اشتغال	۰/۴۰۶	۹/۲۰۸	۰/۰۰۰	تأیید
کاربری مختلط	۰/۴۲۱	۸/۹۸۸	۰/۰۰۰	تأیید
کاربری پاسخگو به نیاز روزانه	۰/۳۱۱	۵/۸۹۸	۰/۰۰۰	تأیید
حمل‌ونقل عمومی	۰/۲۹۸	۶/۴۱۵	۰/۰۰۰	تأیید
فضای سبز همگانی	۰/۲۱۸	۴/۲۷۶	۰/۰۰۰	تأیید
مزایای شهر و روستا	۰/۳۲۶	۶/۷۲۷	۰/۰۰۰	تأیید

جدول ۵-ب. تاثیر متغیرهای پیشنهادی بر محله‌محوری

حالت اتصال	نمونه اصلی (ضریب مسیر)	ارقام تی (O/STERR)	معیار بی	نتایج
کاهش وابستگی به خودرو شخصی	تأیید -۰/۱۸۳	۴/۳۷۷	۰/۰۰۰	تأیید
اجتماعی	تأیید -۰/۲۱۱	۴/۶۴۶	۰/۰۰۰	تأیید
اقتصادی	تأیید -۰/۱۱۰	۲/۰۲۳	۰/۰۰۰	تأیید
زیست‌محیطی	تأیید -۰/۴۴۴	۱۰/۴۸۴	۰/۰۰۰	تأیید
کالبدی	تأیید -۰/۰۹۳	۲/۰۱۷	۰/۰۰۰	تأیید
دسترسی به خدمات عمومی	تأیید -۰/۳۲۷	۹/۲۹۹	۰/۰۰۰	تأیید
فضای فراغت	تأیید -۰/۴۷۲	۱۱/۵۴۲	۰/۰۰۰	تأیید
لبه‌های تعریف شده	تأیید -۰/۳۳۶	۷/۱۴۰	۰/۰۰۰	تأیید
مسکن متنوع	تأیید -۰/۲۵۰	۵/۰۷۶	۰/۰۰۰	تأیید
پیاده‌محوری	تأیید -۰/۴۲۰	۹/۱۲۰	۰/۰۰۰	تأیید
معیار بی > ۰/۰۵				
((O/STERR)) > ۱/۹۶ ارقام تی				

دارد. باتوجه به اطلاعات جدول ۶، مشاهده می‌شود که میزان آلفای کرونباخ که نشان‌دهنده پایایی مدل و پرسشنامه است در وضعیت مطلوبی قرار دارد. همچنین میزان پایایی ترکیبی برای اطمینان پایایی مورد سنجش قرار می‌گیرد، نیز در وضعیت مناسبی قرار دارد.

سنجش پایایی

ضریب مورد تأیید در آزمون آلفای کرونباخ، حداقل مقدار ۰/۷ است. همچنین برای بررسی همسانی درونی مدل اندازه‌گیری در روش (PLS) از معیار مدرن‌تری بنام پایایی ترکیبی بهره برده می‌شود. در صورتی که مقدار پایایی ترکیبی برای هر سازه بالای ۰/۸ شود، نشان از پایداری درونی مناسب برای مدل اندازه‌گیری

جدول ۶. پایایی

متغیر	آلفای کرونباخ	rho_A	پایایی ترکیبی	میانگین واریانس استخراج شده
اجتماعی	۰/۹۹۳	۰/۹۹۳	۰/۹۹۷	۰/۹۹۳
اقتصادی	۰/۹۵۹	۰/۹۵۹	۰/۹۸۰	۰/۹۶۱
امکان مدرسه و سکونت برای همه	۰/۹۲۵	۱/۰۰۸	۰/۹۶۳	۰/۹۲۸
تعادل اقتصادی	۰/۹۶۹	۰/۹۶۹	۰/۹۸۵	۰/۹۷۰
تعاملات اجتماعی	۰/۹۷۵	۰/۹۷۵	۰/۹۸۷	۰/۹۷۵
تنوع کاربری	۰/۹۱۲	۰/۹۷۲	۰/۹۵۷	۰/۹۱۸
حس تعلق	۰/۹۷۶	۰/۹۷۸	۰/۹۸۸	۰/۹۷۷
حمل‌ونقل عمومی	۰/۹۲۹	۰/۹۴۷	۰/۹۶۵	۰/۹۳۳
خوداتکایی اقتصادی	۰/۹۶۸	۰/۹۸۴	۰/۹۶۹	۰/۹۶۹
دسترسی به خدمات عمومی	۰/۹۴۵	۰/۰۹۵۹	۰/۹۷۳	۰/۹۴۷
زیست‌محیطی	۰/۸۷۶	۰/۸۹۵	۰/۹۴۱	۰/۸۸۹
سرزندگی	۰/۹۷۸	۱/۰۲۱	۰/۹۸۹	۰/۹۷۸
فرصت‌های اشتغال	۰/۹۷۲	۰/۹۷۵	۰/۹۸۶	۰/۹۷۳
فضای سبز همگانی	۰/۹۳۱	۰/۹۳۲	۰/۹۶۶	۰/۹۳۵
فضای فراغت	۰/۹۶۲	۰/۹۶۶	۰/۹۸۱	۰/۹۶۳
لبه‌های تعریف شده	۰/۹۶۶	۰/۹۶۷	۰/۹۸۳	۰/۹۶۷
مراکز کانونی	۰/۹۷۱	۰/۹۷۲	۰/۹۸۶	۰/۹۷۲
مزایای شهر و روستا	۰/۸۹۶	۱/۰۶۹	۰/۹۴۸	۰/۹۰۱
مسکن متنوع	۰/۹۶۴	۰/۹۸۹	۰/۹۸۲	۰/۹۶۵
نظارت اجتماعی	۰/۹۶۳	۰/۹۷۲	۰/۹۸۲	۰/۹۶۴
همسایگی	۰/۶۹	۰/۹۷۰	۰/۹۸۵	۰/۹۷۰
ویژگی‌های محله	۰/۷۶۱	۰/۷۶۲	۰/۸۹۳	۰/۸۰۷
پیاده‌محوری	۰/۹۷۳	۰/۹۷۵	۰/۹۸۷	۰/۹۷۳
کاربری مختلط	۰/۹۹۰	۰/۹۹۷	۰/۹۹۵	۰/۹۹۰
کاربری پاسخگو به نیاز روزانه	۰/۹۶۰	۰/۹۶۵	۰/۹۸۰	۰/۹۶۱
کالبدی	۰/۸۸۸	۰/۸۸۹	۰/۹۴۷	۰/۸۹۹
کاهش وابستگی به خودرو شخصی	۰/۹۱۵	۰/۹۴۸	۰/۹۵۹	۰/۹۲۰

سنجش روایی: همگرا و واگرا (تشخیصی)

متغیر پنهان از طریق متغیرهای مشاهده‌پذیر آن است. به بیان ساده‌تر این شاخص میزان همبستگی یک سازه با شاخص‌های نشان‌دهنده خود را مشخص می‌کند. برای این شاخص حداقل مقدار ۰/۵ در نظر گرفته شده است. به دلیل بالاتر بودن اعداد به دست آمده از ۰/۵ تأیید می‌شود.

روایی واگرا (تشخیصی) توانایی یک مدل اندازه‌گیری را در میزان افتراق مشاهده‌پذیرهای متغیر پنهان آن مدل با سایر مشاهده‌پذیرهای موجود در مدل می‌سنجد و در واقع مکمل روایی همگرا است. روایی واگرا از طریق آزمون فورنل لارکر سنجیده خواهد شد. منظور از شاخص روایی همگرا سنجش میزان تبیین

جدول ۷. بررسی روایی همگرا با معیار (IVE)

متغیرها	اوی‌ای
اجتماعی	۰/۹۹۳
اقتصادی	۰/۹۶۱
امنیت	۰/۹۹۰
امکان مدرسه و سکونت برای همه	۰/۹۲۸
تعادل اقتصادی	۰/۹۷۰
تعاملات اجتماعی	۰/۹۷۵
تنوع کاربری	۰/۹۱۸
حس تعلق	۰/۹۷۷
حمل‌ونقل عمومی	۰/۹۳۳
خوداتکایی اقتصادی	۰/۹۶۹
دسترسی به خدمات عمومی	۰/۹۴۷
زیست‌محیطی	۰/۸۸۹
سرزندگی	۰/۹۷۸
فرصت‌های اشتغال	۰/۹۷۳
فضای سبز همگانی	۰/۹۳۵
فضای فراغت	۰/۹۶۳
لبه‌های تعریف شده	۰/۹۶۷
مراکز کانونی	۰/۹۷۲
مزایای شهر و روستا	۰/۹۰۱
مسکن متنوع	۰/۹۶۵
نظارت اجتماعی	۰/۹۶۴
همسایگی	۰/۹۷۰
ویژگی‌های محله	۰/۸۰۷
پیاده‌محوری	۰/۹۷۳
کاربری مختلط	۰/۹۹۰
کاربری پاسخگو به نیاز روزانه	۰/۹۶۱
کالبدی	۰/۸۹۹
کاهش وابستگی به خودرو شخصی	۰/۹۲۰

است. از این رو می‌توان اظهار داشت که در مدل فوق، سازه‌ها (متغیرهای مکنون) در مدل، تعامل بیشتری با سؤال‌های خود دارند تا با سازه‌های دیگر، به بیان دیگر روایی واگرایی مدل در حد مناسبی است.

جدول ۸، نتایج بررسی روایی واگرا را نشان می‌دهد. همان‌گونه که ملاحظه می‌شود مقدار جذر IVE متغیرهای مکنون در پژوهش حاضر که در خانه‌های موجود در قطر اصلی ماتریس قرار گرفته‌اند، از مقدار همبستگی میان آنها که در خانه‌های زیرین و چپ قطر اصلی ترتیب داده شده‌اند، بیش‌تر

جدول ۸. روایی ممیز یا افتراقی^۷

	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴
۱	-.۹۹۷													
۲	-.۲۱۴	۰/۹۸۰												
۳	-.۲۲۷	۰/۴۰۸	۰/۹۹۵											
۴	-.۱۱۴۵	۰/۲۱۶	۰/۲۰۶	۰/۹۶۳										
۵	-.۲۴۸	۰/۴۵۸	۰/۵۷۵	۰/۳۲۱	۰/۹۸۵									
۶	-.۴۵۴	۰/۲۷۲	۰/۴۹۷	۰/۰۴۹	۰/۳۵۵	۰/۹۸۸								
۷	-.۱۸۴	۰/۳۲۶	۰/۲۳۴	۰/۰۸۶	۰/۲۱۸	۰/۳۸۴	۰/۹۵۸							
۸	-.۳۹۴	۰/۱۲۶	۰/۳۳۳	۰/۱۵۰	۰/۰۳۳	۰/۶۴۰	۰/۲۵۸	۰/۹۸۸						
۹	۰/۰۱۳	۰/۱۲۶	۰/۲۸۲	۰/۲۳۴	۰/۰۷۱	۰/۱۱۳۵	۰/۲۰۷	۰/۰۹۳	۰/۹۶۶					
۱۰	۰/۱۱۱	۰/۱۳۴	۰/۳۲۹	۰/۳۹۸	۰/۴۱۱	۰/۳۸۵	۰/۳۷۵	۰/۲۳۷	۰/۲۱۲	۰/۹۸۴				
۱۱	۰/۳۶۸	۰/۳۱۲	۰/۰۸۱	۰/۲۳۴	۰/۰۰۹	۰/۱۹۰	۰/۲۲۱	۰/۳۳۳	۰/۱۹۶	۰/۱۹۹	۰/۹۷۳			
۱۲	۰/۱۰۵	۰/۱۲۴	۰/۲۹۸	۰/۱۹۴	۰/۲۸۶	۰/۱۵۱	۰/۰۰۵	۰/۰۲۴	۰/۲۹۸	۰/۲۹۵	۰/۲۰۶	۰/۹۴۳		
۱۳	۰/۲۱۵	۰/۱۵۹	۰/۴۳۹	۰/۲۷۵	۰/۳۷۲	۰/۴۱۴	۰/۱۶۹	۰/۳۳۳	۰/۲۹۷	۰/۳۶۷	۰/۱۱۵	۰/۳۹۶	۰/۹۸۹	
۱۴	۰/۰۵۸	۰/۲۱۳	۰/۴۱۰	۰/۲۵۸	۰/۵۲۴	۰/۱۹۸	۰/۳۴۷	۰/۰۰۸	۰/۰۴۵	۰/۵۶۹	۰/۱۲	۰/۰۶۱	۰/۳۲۹	۰/۹۸۶
۱۵	۰/۲۷۵	۰/۲۱۳	۰/۲۳۴	۰/۱۶۱	۰/۰۴۰	۰/۲۵۰	۰/۰۸۱	۰/۱۹۹	۰/۲۹۶	۰/۲۴۶	۰/۳۲۶	۰/۲۱۸	۰/۱۹۸	۰/۰۲۸
۱۶	۰/۲۰۶	۰/۴۰۶	۰/۲۹۵	۰/۱۳۴	۰/۱۸۴	۰/۳۶۲	۰/۲۳۴	۰/۳۸۷	۰/۲۱۲	۰/۲۶۵	۰/۴۲۸	۰/۰۸	۰/۴۴۶	۰/۰۶۹
۱۷	۰/۲۱۴	۰/۰۶۱	۰/۴۵۳	۰/۰۱۶	۰/۴۲۱	۰/۳۶۶	۰/۲۷۷	۰/۱۸۶	۰/۱۳۵	۰/۳۲۰	۰/۲۷۵	۰/۲۶۶	۰/۲۵۲	۰/۲۳۰
۱۸	۰/۴۲۴	۰/۰۱۹	۰/۲۲۸	۰/۰۴۶	۰/۰۲۸	۰/۴۶۷	۰/۲۷۳	۰/۵۵۲	۰/۰۰	۰/۱۱۳	۰/۴۹۴	۰/۰۰	۰/۲۵۸	۰/۰۵۳
۱۹	۰/۰۲۲	۰/۳۱۷	۰/۳۹۳	۰/۳۰۶	۰/۴۲۴	۰/۱۷۱	۰/۱۵۸	۰/۰۰۵	۰/۳۲۳	۰/۲۴۵	۰/۱۸	۰/۳۲۶	۰/۲۶۲	۰/۲۷۶
۲۰	۰/۰۰۵	۰/۰۶۸	۰/۰۱۹	۰/۳۰۸	۰/۲۳۹	۰/۱۹۴	۰/۰۰۱	۰/۱۵۴	۰/۰۹۶	۰/۱۷۷	۰/۱۶۷	۰/۰۲۹	۰/۱۶۵	۰/۱۶۱
۲۱	۰/۳۶۴	۰/۳۰۰	۰/۵۴۰	۰/۱۸۹	۰/۴۴۴	۰/۳۱۶	۰/۱۳۸	۰/۱۵۲	۰/۱۳۵	۰/۱۲۱	۰/۰۰۲	۰/۱۳۳	۰/۳۱۶	۰/۲۳۷
۲۲	۰/۳۶۰	۰/۰۷۵	۰/۲۹۱	۰/۱۱۹	۰/۱۰۹	۰/۴۱۸	۰/۰۳۵	۰/۴۰۳	۰/۰۵۲	۰/۱۹۰	۰/۲۳۲	۰/۰۱۵	۰/۲۳۵	۰/۰۴۷
۲۳	۰/۲۱۱	۰/۱۱۰	۰/۱۷۹	۰/۰۱۸	۰/۱۶۶	۰/۱۳۷	۰/۰۰۱	۰/۰۵۶	۰/۰۳۰	۰/۱۸۸	۰/۴۱۱	۰/۴۴۴	۰/۰۰۱	۰/۰۳۳
۲۴	۰/۲۷۰	۰/۱۱۳	۰/۰۸۰	۰/۰۰۴	۰/۰۰۶	۰/۳۳۳	۰/۲۲۶	۰/۴۶۶	۰/۰۶۸	۰/۲۳۴	۰/۴۱۳	۰/۱۲۵	۰/۲۳۵	۰/۰۰۹
۲۵	۰/۲۵۶	۰/۴۲۱	۰/۴۰۶	۰/۰۶۰	۰/۲۹۷	۰/۳۵۹	۰/۶۳۹	۰/۳۶۳	۰/۰۲۹	۰/۲۷۴	۰/۲۷۲	۰/۰۰۳	۰/۳۱۸	۰/۲۶۱
۲۶	۰/۶۱۲	۰/۳۱۱	۰/۱۸۹	۰/۱۹۰	۰/۲۱۶	۰/۳۳۳	۰/۳۳۴	۰/۲۵۸	۰/۰۰۴	۰/۲۵۳	۰/۴۲۷	۰/۰۴۵	۰/۰۰۲	۰/۰۲۰
۲۷	۰/۴۲۶	۰/۳۳۵	۰/۳۱۳	۰/۱۶۶	۰/۱۸۶	۰/۵۵۲	۰/۳۷۲	۰/۶۱۵	۰/۲۲۵	۰/۴۲۱	۰/۳۲۷	۰/۱۶۲	۰/۴۱۶	۰/۱۵۷
۲۸	۰/۳۲۶	۰/۱۲۶	۰/۲۲۹	۰/۰۵۵	۰/۱۵۷	۰/۲۷۴	۰/۳۰۲	۰/۲۴۴	۰/۲۳۱	۰/۱۱۱	۰/۰۴۶	۰/۱۸۳	۰/۹۸۹	۰/۹۸۶

	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸
۱۶	۰/۹۸۱												
۱۷	۰/۴۲۰	۰/۹۸۴											
۱۸	۰/۳۳۹	۰/۲۱۹	۰/۹۸۶										
۱۹	۰/۰۰۱	۰/۳۲۰	۰/۰۲۲	۰/۹۴۹									
۲۰	۰/۲۳۹	۰/۱۷۲	۰/۱۸۱	۰/۱۷۸	۰/۹۸۲								
۲۱	۰/۲۰۵	۰/۳۳۱	۰/۱۵۶	۰/۳۵۲	۰/۲۳۸	۰/۹۸۲							
۲۲	۰/۳۷۱	۰/۲۲۹	۰/۴۰۱	۰/۱۱۲	۰/۲۵۹	۰/۴۳۵	۰/۹۸۵						
۲۳	۰/۰۰۲	۰/۲۸۴	۰/۱۰۸	۰/۱۲۱	۰/۰۰۹	۰/۰۶۵	۰/۰۸۰	۰/۸۹۸					
۲۴	۰/۵۸۱	۰/۲۹۸	۰/۳۷۹	۰/۰۰۶	۰/۲۲۳	۰/۲۳۰	۰/۴۴۱	۰/۰۵۱	۰/۹۸۷				
۲۵	۰/۴۰۰	۰/۳۳۲	۰/۳۸۹	۰/۱۲۱	۰/۰۸۹	۰/۱۷۲	۰/۲۱۹	۰/۱۲۹	۰/۳۴۲	۰/۹۹۵			
۲۶	۰/۱۲۲	۰/۲۸۴	۰/۵۳۳	۰/۰۱۱	۰/۱۲۰	۰/۱۴۲	۰/۲۵۳	۰/۲۴۹	۰/۱۴۲	۰/۳۸۹	۰/۹۸۰		
۲۷	۰/۴۷۲	۰/۳۳۶	۰/۳۶۶	۰/۱۴۶	۰/۲۵۰	۰/۱۷۶	۰/۳۹۴	۰/۰۹۳	۰/۴۲۰	۰/۵۱۲	۰/۳۸۹	۰/۹۴۸	
۲۸	۰/۹۸۱	۰/۲۰۶	۰/۲۷۳	۰/۲۳۵	۰/۰۰۱	۰/۲۰۳	۰/۱۳۹	۰/۰۷۶	۰/۱۴۸	۰/۲۷۱	۰/۳۵۱	۰/۱۹۱	۰/۹۵۹

۱. به منظور خلاصه‌سازی جدول به جای متغیرها عدد در نظر گرفته شده است؛ اجتماعی (۱)، اقتصادی (۲)، امنیت (۳)، امکان مدرسه و سکونت برای همه (۴)، تعادل اقتصادی (۵)، تعاملات اجتماعی (۶)، تنوع کاربری (۷)، حس تعلق (۸)، حمل و نقل عمومی (۹)، خوداتکایی اقتصادی (۱۰)، دسترسی به خدمات عمومی (۱۱)، زیست‌محیطی (۱۲)، سرزندگی (۱۳)، فرصت‌های اشتغال (۱۴)، فضای سبز همگانی (۱۵)، فضای فراغت (۱۶)، لبه‌های تعریف شده (۱۷)، مراکز کانونی (۱۸)، مزایای شهر و روستا (۱۹)، مسکن متنوع (۲۰)، نظارت اجتماعی (۲۱)، همسایگی (۲۲)، ویژگی‌های محله (۲۳)، پیاده‌محروری (۲۴)، کاربری مختلط (۲۵)، کاربری پاسخگو به نیاز روزانه (۲۶)، کالبدی (۲۷)، کاهش وابستگی به خودرو شخصی (۲۸)، لازم به ذکر است به علت بزرگ بودن جدول، در ۲ جدول ارائه شده است.

سنجش معیار (Q2)

این شاخص نشان‌دهنده تناسب پیش‌بینی مدل است که باید بیش‌تر از ۰/۳ باشد. باتوجه به اینکه تمامی اعداد بالای ۰/۳ هستند تناسب پیش‌بینی مدل تأیید می‌شود. در جدول ۹، مقدار معیار (Q2) نشان داده شده است.

همان‌طور که از تحلیل پارمترهای جدول ۹، مشخص است، رابطه میان متغیرهای کالبدی، اجتماعی، اقتصادی و زیست‌محیطی با محله‌محوری رابطه معنادار است. همچنین به‌طور دقیق‌تر می‌توان گفت رابطه میان ویژگی کالبدی و زیر متغیرهای آن (مسکن متنوع، دسترسی به خدمات عمومی، پیاده‌محوری و فضا برای فراغت)، رابطه میان متغیر

زیست‌محیطی با شاخص‌های آن (کاهش وابستگی به ماشین، دسترسی راحت به حمل‌ونقل عمومی، دارا بودن مزایای شهر و روستا و فضای سبز همگانی)، رابطه میان متغیر اقتصادی با زیر متغیرهای (کاربری مختلط، تنوع کاربری، فرصت‌های اشتغال، تعادل، خوداتکایی، مدرسه و امکان سکونت برای همه گروه‌های درآمدی و کاربری پاسخگو به نیاز روزانه) و رابطه میان متغیر اجتماعی با زیرمتغیرهای (سرزندگی، مراکز کانونی، حس تعلق به مکان، تعاملات اجتماعی، امنیت، نظارت و مفهوم همسایگی) معنادار است و از نظر متخصصان شهری بر محله‌محوری مؤثر می‌باشند.

جدول ۹. معیار Q2

متغیر	SSO	SSE	۲ کیو (=1-SSE/SSO)
اجتماعی	۷۶۴/۰۰۰	۲۲۶/۸۶۲	۰/۷۰۳
اقتصادی	۷۶۴/۰۰۰	۲۷۰/۹۱۸	۰/۶۴۵
امنیت	۷۶۴/۰۰۰	۲۷۰/۹۱۸	۰/۶۴۵
امکان مدرسه و سکونت برای همه	۷۶۴/۰۰۰	۳۲۰/۳۵۸	۰/۵۸۱
تعادل اقتصادی	۷۶۴/۰۰۰	۲۵۹/۴۶۷	۰/۶۶۰
تعاملات اجتماعی	۷۶۴/۰۰۰	۲۵۱/۱۳۶	۰/۶۷۱
تنوع کاربری	۷۶۴/۰۰۰	۳۳۴/۱۱۰	۰/۵۶۳
حس تعلق	۷۶۴/۰۰۰	۲۴۸/۱۸۱	۰/۶۷۵
حمل‌ونقل عمومی	۷۶۴/۰۰۰	۳۱۰/۴۶۳	۰/۵۹۴
خوداتکایی اقتصادی	۷۶۴/۰۰۰	۲۵۸/۴۶۰	۰/۶۶۲
دسترسی به خدمات عمومی	۷۶۴/۰۰۰	۲۹۲/۱۴۳	۰/۶۱۸
زیست‌محیطی	۷۶۴/۰۰۰	۳۷۳/۰۰۸	۰/۵۱۲
سرزندگی	۷۶۴/۰۰۰	۲۴۸/۸۶۲	۰/۶۷۴
فرصت‌های اشتغال	۷۶۴/۰۰۰	۲۵۳/۸۷۱	۰/۶۶۸
فضای سبز همگانی	۷۶۴/۰۰۰	۳۰۷/۵۹۴	۰/۵۹۷
فضای فراغت	۷۶۴/۰۰۰	۲۶۷/۸۸۸	۰/۶۴۹
لبه‌های تعریف شده	۷۶۴/۰۰۰	۲۵۹/۶۷۴	۰/۶۶۰
مراکز کانونی	۷۶۴/۰۰۰	۲۵۵/۸۱۰	۰/۶۶۵
مزایای شهر و روستا	۷۶۴/۰۰۰	۳۵۸/۸۰۱	۰/۵۳۰
مسکن متنوع	۷۶۴/۰۰۰	۲۶۷/۱۸۳	۰/۶۵۰
نظارت اجتماعی	۷۶۴/۰۰۰	۲۶۶/۸۷۲	۰/۶۵۱
همسایگی	۷۶۴/۰۰۰	۲۵۷/۵۵۷	۰/۶۶۳
ویژگی‌های محله	۷۶۴/۰۰۰	۴۸۹/۸۹۶	۰/۳۵۹
پیاده‌محوری	۷۶۴/۰۰۰	۲۵۳/۳۱۱	۰/۶۶۸
کاربری مختلط	۷۶۴/۰۰۰	۲۳۰/۱۵۲	۰/۶۹۹
کاربری پاسخگو به نیاز روزانه	۷۶۴/۰۰۰	۲۷۱/۳۹۱	۰/۶۴۵
کالبدی	۷۶۴/۰۰۰	۳۶۰/۲۶۸	۰/۵۲۸
کاهش وابستگی به خودرو شخصی	۷۶۴/۰۰۰	۳۳۱/۳۱۷	۰/۵۶۶

بحث و نتیجه‌گیری

توجه به ساکنان و بعدهای مختلف زندگی انسانی از جمله مواردی است که باعث ارتقاء کیفیت محیط‌های شهری و زیست‌پذیری شهری می‌شود. محله و محله‌محوری موضوعاتی هستند که به‌دلیل ریشه گرفتن از نیاز شهرنشینان و رشد همگام با علایق

ساکنان می‌توانند به‌عنوان نوعی از توسعه که تمایلات و نیازهای ساکنان را در اولویت قرار می‌دهند، در نظر گرفته شوند. محله به‌عنوان نوعی تقسیم‌بندی شهری که از دیرباز مکان سکونت پایدار برای شهرنشینان فراهم می‌کرد که از بعدهای مختلفی تشکیل شده و بر بعدهای مختلفی از زندگی ساکنان تأثیرگذار

است. باتوجه به اینکه محله و محله‌محوری نیز خود منجر به ارتقاء کیفیت شهر و طراحی شهری می‌شوند، از این‌رو مدل ارائه شده در پژوهش حاضر به‌دلیل بررسی متغیرهای بسیار کاربردی و دخیل در زندگی ساکنان محله و همراستا با تمام بعدهای توسعه پایدار می‌تواند نقش مؤثری بر هدایت توسعه شهری به سمت محله‌محور داشته باشد.

همان‌طور که پیش‌تر اشاره شد، در نگاه اول به محله به‌عنوان موضوعی کالبدی توجه می‌شود که با خود تعاملات اجتماعی را همراه دارد. اما در پژوهش حاضر تلاش گردید تا بعدهای دیگری چون بعدهای اقتصادی و زیست‌محیطی مورد بررسی قرار گیرد. زیرا با نگاهی رفت و برگشتی می‌توان این‌گونه تحلیل کرد که بعد اقتصادی، عاملی است که هدف بسیاری از فعالیت‌های ساکنان شهری و یکی از چهارپایه اساسی زندگی انسان شهرنشینی را تشکیل می‌دهد. بنابراین سعی شد با بررسی جنبه‌های مختلف بعد اقتصادی در زندگی ساکنان محله شاخص‌هایی ارائه شود که بسیار کاربردی باشند و وجود آنها خود منجر به شکل‌گیری حس محله و محله‌محور شود و برعکس وجود محله‌ای متشکل از مؤلفه‌های مطرح شده به سمت توسعه پایدار پیش رود. همچنین بعد زیست‌محیطی از آن جهت بسیار مورد توجه قرار گرفت که محله و محله‌محور باتوجه به رسالت خود پایداری زیست‌محیطی را به‌همراه دارند و وجود مؤلفه‌های زیست‌محیطی نیز منجر به حرکت یک تقسیم‌بندی شهری به سمت حیات محلی می‌شود. برای تشریح دقیق‌تر می‌توان این‌چنین بیان کرد که وجود و استفاده از فضای سبز همگانی یا کاهش وابستگی به خودروی شخصی به‌عنوان دو شاخص از چهار شاخص ارائه شده در این پژوهش، با زندگی در محله منجر به زیست‌پذیری هرچه بیشتر محل سکونت انسان شهرنشینی می‌شود که خود حرکتی در جهت پایداری است.

بعدهای کالبدی و اجتماعی نیز به‌عنوان دو بعدی که بیش‌تر از سایر بعدهای مورد توجه قرار می‌گیرند، از جهت ایجاد ظرف متناسب با کاربردهای موردنظر در محله و حیات اجتماعی دارای اهمیت هستند. در نتیجه مدل ارائه شده در این پژوهش به‌دلیل توجه به تأثیرگذارترین بعدهای مکان سکونت شهرنشینان می‌تواند در توسعه‌های آتی شهری مورد توجه سیاست‌گذاران و مدیران شهری قرار گیرد. زیرا که با بررسی ماهیت اصلی و ریشه وجودی محله در کشورهای ایران، ترکیه و مراکش سعی شده تا کاربردی‌ترین متغیرها استخراج و مدلی برای توسعه محله‌محور و متناسب با نیاز شهرنشین معاصر ارائه گردد.

است. اما باتوجه به سنتی بودن محله و محله‌محوری و تغییر نیازها و تمایلات انسان شهرنشین امروزی، معاصرسازی ارکان تشکیل‌دهنده محله امری اساسی به نظر می‌رسد.

باتوجه به اینکه هدف از پژوهش حاضر ارزیابی اثربخشی مدل برنامه‌ریزی محله‌محور در شهرهای معاصر بود، از این‌رو برای دستیابی به اجماعی از تأثیرگذارترین مؤلفه‌ها بر محله و محله‌محوری تلاش گردید، ضمن بررسی مؤلفه‌های مختلف مؤثر بر بعدهای مطرح شده در محله در کشورهای ایران، ترکیه و مراکش مؤلفه‌های استخراج شده از مطالعه پژوهش‌های مختلف در چهار دسته اقتصادی، اجتماعی، کالبدی و زیست‌محیطی قرار داده شدند و برای هر یک زیرمتغیرهایی که با حیات محلی بسیار در ارتباط بوده و بسیار کاربردی هستند، در نظر گرفته شد. همچنین باتوجه به اهمیت موضوع و لزوم توجه به توسعه‌ای پایدار و متناسب با ماهیت هر مکان در علم شهرسازی مطالعات بسیاری پیش‌تر در این خصوص انجام شده بود که با بررسی مطالعات انجام شده، سعی شد در جهت تکامل آنها گام برداشته شود. سپس مدلی ارائه و با ارزیابی مدل مطرح شده از طرف متخصصان شهری و نرم‌افزار PLS Smart مدل نهایی تأیید و به‌عنوان نوعی از توسعه ارائه گردید.

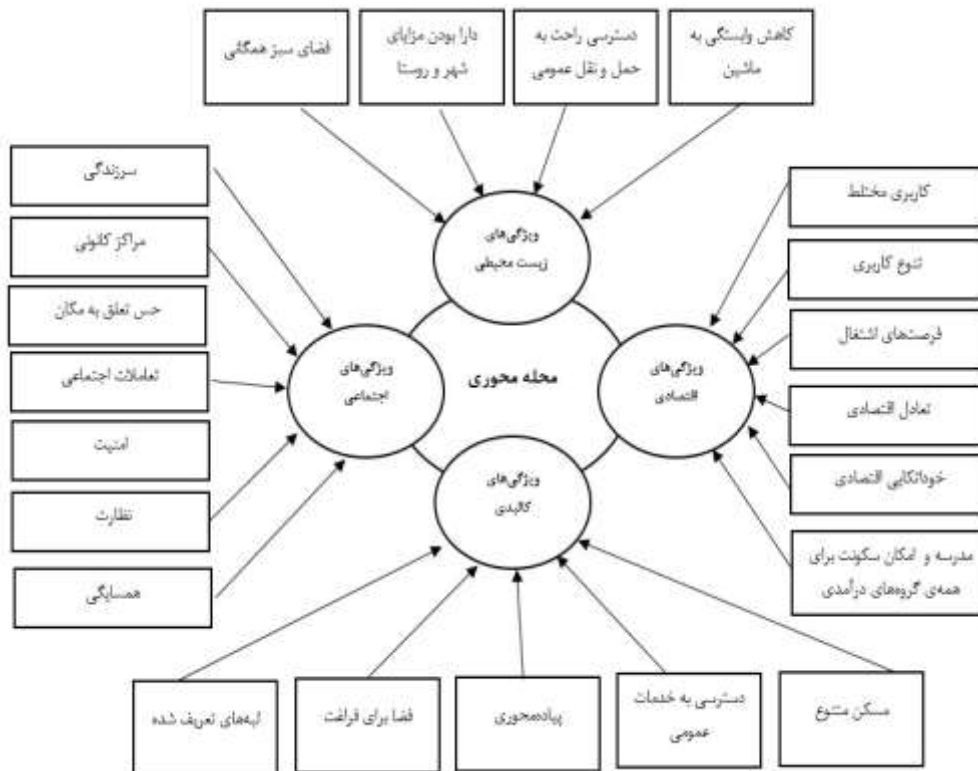
با بررسی پژوهش‌های پیشین در موضوع محله‌محوری، مانند پژوهش «برنامه‌ریزی محله مبنا رهیافتی کارآمد در ایجاد مدیریت شهری پایدار» (حاجی‌پور، ۱۳۸۵)، تأکید بیش‌تر بر بعدهای کالبدی و اجتماعی محله‌های شهری بوده است و بر تعاملات اجتماعی و لزوم توجه به تجمع‌های ساکنان محلی تأکید شده است. پژوهش حاجی‌پور سعی دارد تا با ارائه راهبردهای کالبدی و اجتماعی، برنامه‌ای برای توسعه محله مورد بررسی ارائه دهد. این درحالی است که پژوهش حاضر علاوه بر بررسی بعدهای اجتماعی و کالبدی به بعدهای زیست‌محیطی و اقتصادی هم پرداخته است. در تحقیقی دیگر با عنوان «بررسی نظری مفهوم محله و بازتعریف آن با تأکید بر شرایط محله‌های شهری ایران» (عبدالهی و همکاران، ۱۳۸۸) با وجود اینکه به بعدهای اجتماعی، کالبدی و اقتصادی و در تحقیق «برنامه‌ریزی راهبردی توسعه محله‌های شهری تهران (مورد مطالعه: محله فردوسی منطقه ۱۲)» (شهسوار و همکاران، ۱۳۹۸)، نیز بر بعدهای اجتماعی، کالبدی و زیست‌محیطی پرداخته شده است، شاخص‌ها با پژوهش حاضر متفاوت است. برای مثال صرفاً بر موضوع تفکیک زباله و مشارکت مردمی برای افزایش روحیه محله‌محوری تأکید و بر لزوم تأمین کاربری متناسب با نیاز روزانه اشاره شده است، این در حالی است که کاربری پاسخگو به نیاز روزانه یکی از شش شاخص اقتصادی است که در پژوهش حاضر در نظر گرفته شده

راهکارها

- ✓ ایجاد مکانی امن، با لبه‌های تعریف شده و پیاده‌محور با خدمات عمومی که ساکنان برای تأمین نیاز روزانه و دستیابی به مکان‌های فراغتی به خودروهای شخصی وابسته نباشند؛
- ✓ توجه به تنوع کاربری منجر به افزایش فرصت‌های اشتغال درون محله‌ای؛
- ✓ توجه به ایجاد مسکن متنوع برای جذب حداکثری سلیقه‌های مختلف و ایجاد کاربری‌های مختلط؛
- ✓ ایجاد دسترسی مناسب به حمل‌ونقل عمومی جهت جلوگیری از ایزوله شدن محلات و ارتباط آن با سایر قسمت‌های شهر؛
- ✓ توسعه محله‌محور با استفاده از مدل پیشنهادی به شرح شکل ۷.

بی‌توجه به یافته‌های پژوهش توجه به راهکارهای زیر می‌توان تقسیم‌بندی‌های شهری را به سمت محله شدن پیشبرد:

- ✓ ایجاد مراکز کانونی و فضای سبز همگانی جاذب جمعیت برای افزایش تعاملات اجتماعی، حس همسایگی، نظارت اجتماعی و سرزندگی در میان ساکنان و به‌کارگیری اقداماتی منجر به ارتقای حس تعلق؛
- ✓ ایجاد امکان سکونت و رفتن به مدرسه برای همه گروه‌های درآمدی و به‌کارگیری سیاست‌هایی جهت وجود توأمان مزایای شهری و روستایی در قسمت‌های دارای پتانسیل شهر و ایجاد امکان خوداتکایی اقتصادی در آن‌ها؛

شکل ۷. مدل نهایی توسعه محله‌محور

سیاسگذاری

بدین وسیله از تمامی متخصصان شهری که در فرایند نظرسنجی پژوهش حاضر مشارکت کردند و با نظرات ارزنده‌شان در ارتقای کیفی آن شدند تشکر و قدردانی می‌شود.

References

- Abdulahi, M., Sarafi, M., & Tokliniya, J. (2009). Theoretical Study of the Concept of Neighborhood and its Redefinition with Emphasis on the Conditions of Urban Neighborhoods of Iran. *Human Geography Research*, 42(2), 83-102. (In Persian)
- Andreev, P., Heart, T., Maoz, H. & Pliskin, N. (2009). *Validating formative partial least squares (PLS) models: methodological review and empirical illustration*. Paper presented at the 13th International Conference on Information Systems (ICIS), Phoenix, Arizona.

- Austin, P.C., & J.V. Tu. (2004). Bootstrap methods for developing predictive models. *The American Statistician*, 58(2), 131-137. <https://doi.org/10.1198/0003130043277>
- Azkiya, M., & Mohammadi Darbandi, Z. (2013). Redefining the Concepts of Quarter and Ideal Quarter from the Tehran Residents' Viewpoint (Aryashahr, Tehranpars and Emam Zadeh Yahya Quarters). *Journal of Iranian Social Development Studies*, 5(1), 7-23. (In Persian)
- Babakhani, M., & Sameh, A. (2022). A Comparative Study of the Personality Components Effectiveness on Residential Satisfaction Case Study: Moghadam, Takhti & Hashemi Neighborhoods in Tehran. *Journal of Urban Ecology Research*, 3(1), 17-33. (In Persian) <https://doi.org/10.30473/grup.2022.52999.2517>
- Bahrainy, H., & Valadkhani, H. (2018). *Urban Village a Sustainable Settlement Pattern*. Tehran: University of Tehran press. (In Persian)
- Behar, C. (2005). *A Neighborhood in Ottoman Istanbul Fruit Vendors and Civil Servants in the Kasap flyas Mahalle*. State University of New YorkCowan, Robert, The Dictionary of Urbanism. First Published by Streetwise Press.
- Bigio, G.A. (2010). *The Sustainability of Urban Heritage Preservation the Case of Marrakesh*. Inter-American Development Bank, Discussion paper, (No. IDB-DP-120).
- Choueiri, M.Y. (2005). *A Companion to the History of the Middle East*. Blackwell Publishing.
- Cronbach, J.L. (1961). *Educational Psychology*. Published by Staples Press.
- Davari, A., & Rezazadeh, A. (2012). *Structural equations with SmartPLS software*. Tehran: Sociologists Publications. (In Persian)
- Duarte, P.J., Rocha, M.J., & Soares, D.G. (2007). *Unveiling the structure of the Marrakech Medina: A shape grammar and an interpreter for generating urban form*, AI EDAM. Artificial Intelligence for Engineering Design, Analysis, and Manufacturing, 21(04), 317-349. DOI:[10.1017/S0890060407000315](https://doi.org/10.1017/S0890060407000315)
- Eickelman, F.D. (1974). Is there an islamic city? The making of a quarter in a Moroccan town. *International Journal of Middle East Studies*, 5(3), 274-294.
- El Bouaaihi, A., & Ben Abdellah, S.M. (2011). *Urban heritage in action in the historic city of Fez: guest houses rehabilitation models University, Fez, Morocco*. *International Journal of Architecture & Planning Received*, 5(2), 172-190. DOI: <https://doi.org/10.17831/rep:arcc%25y349>
- Fornell, C., & Larcker, D.F. (1981). Evaluating structural equation models with unobservable variables and measurement error. *Journal of Marketing Research*, 18(1), 39-50. <https://doi.org/10.2307/3151312>
- Golkar, K. (2011). *Creating sustainable place reflection on urban design theory*. Tehran: Shahid Beheshti press. (In Persian)
- Habibi, M. (2008). *From Shar to Shahr*. Tehran: Tehran University Press. (In Persian)
- Hajipour, Kh. (2009). Neighborhood planning is the basis of an efficient approach in creating sustainable urban management. *The Journal of Fine Arts: Architecture and Urban Planning*, 1(26), 37-46. (In Persian)
- Henseler, J. & Chin, W.W. (2010). A comparison of approaches for the analysis of interaction effects between latent variables using partial least squares path modeling. *StructuralEquation Modeling*, 17(1), 82-109. <https://doi.org/10.1080/10705510903439003>
- Hosseini, S.F., & Soltani, M. (2017). Comparative analysis of the neighborhood concept in the traditional system of Iranian cities with similar (alternative) models of the contemporary period. *Bagh-e Nazar*, 15(60), 15-28. (In Persian) Doi: [10.22034/BAGH.2018.62761](https://doi.org/10.22034/BAGH.2018.62761)
- Kallus, R., & Law-Yone, H. (2000). What is a neighbourhood? The structure and function of an idea. *Environment and Planning B: Urban Analytics and City Science*, 27(6), 815 -826. <https://doi.org/10.1068/b2636>
- Khazaei, M., & Razaviyan, M.T. (2015). The central neighborhood, a new approach in creating sustainable urban management (case example: Qaitairieh neighborhood of Tehran). *Zagros Landscape Geography and Urban Planning Quarterly*, 8(30), 1-19. (In Persian)
- Lapidus, I.M. (1967). *Muslim Cities in the Later Middle Ages*. Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts.
- Latifi, Gh., & Safari Chabak, N. (2013). Regeneration of neighbourhood new urbanism principles times in Islamic Iranian cities. *Motaleate Shahri*, 2(8), 3-12. (In Persian)

- Majdi, H., Mansurrezaei, M., & Mansouri, E. (2014). Interpreting the cognitive function of neighborhood public spaces from the perspective of identity; Case example: Naziabad and Mehran neighborhood of Tehran. *Journal of Iranian Cultural Research*, 7(4), 39-61. (In Persian).
- Majedi, H., MansourRezaei, M., & Mansouri, E. (2015). Functional Interpretation of Neighborhood Public Spaces in Terms of Identity. *Journal of Iranian Cultural Research (JICR)*, 7(4), 39-61. (In Persian) <https://doi.org/10.7508/ijcr.2014.28.002>
- Maleki, S., & Bigdeli Rad, V. (2017). *Social sustainability measures for rural areas in Iran*. *Space Ontology International Journal*, 6(1), 79-84. (In Persian) Doi: [10.22059/JHGR.2018.253223.1007653](https://doi.org/10.22059/JHGR.2018.253223.1007653)
- Mills, A. (2007). Gender and Mahalle (Neighborhood) Space in Istanbul. University of South Carolina. USA. *Gender, Place and Culture*, 14(3), 335-354. <https://doi.org/10.1080/09663690701324995>
- Mirkatoli, J., Bargahi, R., & Aghili, S. Z. (2013). Explanation of Fractal Geometry in Geography and Urban Planning. *Geographical Planning of Space Quarterly Journal*, 4(14), 55-82. (In Persian)
- Mohajeri, N. (2008). Physical sustainability in traditional Iranian cities, the principle of coherence and complexity in urban design - fractal structure. *Journal of Environmental Science and Technology*, 10(3), 121-130. (In Persian)
- Nunnally, C.J. (1978), *An Overview of Psychological Measurement*. New York: Plenum Press.
- Oruc, G.D., Ertekin, O., & Dokmeci, V. (2017). Neighbourhood Patterns in Istanbul: From Historical Form to Manhattanization. *Journal of Architecture and Planning*, 5(2), 172-190. DOI: <https://doi.org/10.15320/ICONARP.2017.31>
- Rad, V.B. (2021). The structural model for physical activity in urban neighborhoods. *Italian Journal of Planning Practice*, 11(1), 61-100.
- Rad, V.B., Najafpour, H., Ngah, I., Shieh, E., Rad, H.B., & Qazvin, I. (2014). The Systematic Review on Physical Activity in Urban Neighborhoods. *Life Science Journal*, 11(9), 13-22. <http://www.lifesciencesite.com>.
- Ramezani Kiasejmahaleh, R., Amiri, M.J., & Zebardast, L. (2022). Environmental Impact Assessment of Chamkhaleh Port Construction Using RIAM Matrix Method. *Urban Ecology Research*, 3(1), 1-16. <https://doi.org/10.30473/grup.2020.38464.2098> (In Persian)
- Seghat-al-Islami, A.A., & Amin-zadeh, B. (2013). A Comparative Study on the Concept and Design Principles of Iranian Mahalleh and Western Neighborhood. *Hoviate Shahr*, 7(13), 33-45. Dor: [20.1001.1.17359562.1392.7.13.4.2](https://doi.org/10.1001.1.17359562.1392.7.13.4.2) (In Persian)
- Shaheswar, A., Kamanroudi, M., Prizadi, T., & Abul Qasimpour, M. (2020). Strategic planning for the development of Tehran's urban neighborhoods (case study: Strategic Planning of Urban Neighborhoods in Tehran (Case Study: Ferdowsi neighborhood of Region 12). *The Journal of Applied Research in Geographical Sciences (Jgs)*, 20(57), 281-295. (In Persian) Doi: [10.29252/jgs.20.57.281](https://doi.org/10.29252/jgs.20.57.281)
- Sphanjani, A. (2017). Designing the Model for Commercialization of University Research Using Structural Equation Modeling- Partial Least Squares Method (SEM-PLS). *Business Research Journal*, 21(82), 1-21. (In Persian) Dor: [20.1001.1.17350794.1396.21.82.2.6](https://doi.org/10.1001.1.17350794.1396.21.82.2.6)
- Urszula, W. (2018). The Mahalle as Margin of the State Shifting Sensitivities in Two Neighbourhood Spaces of Istanbul. *Anthropology of the Middle East*, 13(2), 79-94. DOI: [10.3167/ame.2018.130206](https://doi.org/10.3167/ame.2018.130206)
- Yenert, Z. (1992). Social and religious influences on the form of early Turkish cities of the ottoman period. *Journal of Architectural and Planning Research*, 9(4), 301-314.